

Щеплення

Для нормальних, розсудливих батьків немає і не може бути жодної дискусії з приводу того, необхідно робити щеплення чи ні.

Абсолютно інше питання полягає в тому, що відповідні реакції на щеплення цілком залежать від стану організму дитини. А якщо ви дуже боїтеся, то логіка полягає не в тому, щоб щеплення не робити. Логіка в цілеспрямованій підготовці організму — нормальному способі життя, природному вигодовуванні, загартовуванні, усуненні контактів із джерелами алергії тощо.

Щеплення необхідно проводити у призначені педіатром терміни, і чим ви точніше це робите, тим вищою є профілактична ефективність. Це обов'язково слід враховувати під час планування, наприклад, літньої відпустки, непогано б і самим поцікавитися, коли і яке щеплення необхідно робити.

Кожна країна світу має свій, затверджений відповідним державним органом, календар профілактичних щеплень. Календар урахує вік дитини, інтервал між щепленнями і перелік конкретних хвороб, для попередження яких щеплення, власне кажучи, і роблять.

У чому ж полягає суть профілактичних щеплень?

В організм уводиться особливий медичний препарат - вакцина. У відповідь на введення вакцини організм виробляє особливі клітини — специфічні антитіла, які захищають людину від відповідної хвороби.

Кожна з вакцин має свої терміни, свою схему і свої шляхи введення (через рот, внутрішньом'язовий, підшкірно, внутрішньошкірний).

На кожную вакцину організм реагує по-різному. У деяких випадках одного щеплення цілком достатньо для вироблення тривалого імунітету. В інших — необхідні багаторазові введення. Звідси виникли два медичних слова — вакцинація і ревакцинація. Суть вакцинації — досягнути вироблення специфічних антитіл у кількості, що є достатньою для профілактики конкретної хвороби.

Але цей стартовий (захисний) рівень антитіл поступово знижується, і потрібні повторні введення для підтримки потрібної кількості їх (антитіл). Ось ці повторні введення вакцини і є ревакцинацією.

Тепер декілька слів про конкретні щеплення від конкретних хвороб.

Найперше щеплення — це щеплення проти туберкульозу (знаменита протитуберкульозна вакцина називається БЦЖ).

Вона, як правило, робиться безпосередньо в пологовому будинку на 4-7-й день після народження, одноразово. Надалі, теоретично, ревакцинація здійснюється у 7,12 і 16-17 років. Чому теоретично? Питання проте, робити або не робити ревакцинацію проти туберкульозу, багато в чому залежить від реакції Манту. Цю реакцію роблять дітям щорічно, але більшість батьків не розуміють, що це і для чого призначено.

Справа в тому, що практично кожна людина рано чи пізно інфікується бактерією туберкульозу, тобто мікроб потрапляє в людський організм. Але сам факт інфікування зовсім не свідчить про те, що людина захворіла на туберкульоз. Припустімо, мікроб потрапив в організм, а він, завдяки тому самому щепленню, має захисну кількість антитіл — ось хвороба і не розвивається, хоча туберкульозна бактерія присутня. Реакція Манту — це не щеплення, це проба на інфікування туберкульозом. Вираз «не щеплення, а проба» є дуже принциповим. Після проб не буває загальних реакцій — не підвищується температура, не змінюється самопочуття. Місцева реакція, тобто безпосередньо в тому місці, куди вкололи, цілком може виникнути, власне для цього проба і робиться.

Якщо в організмі туберкульозних бактерій немає - проба негативна, а після інфікування вона стає позитивною.

Як усе це здійснюється на практиці? Дитині щорічно роблять реакцію Манту, вона, зрозуміло, негативна, але може статися так, що з негативної проба стане позитивною. Медики називають це віражем туберкулінової проби, і цей самий віраж рано чи пізно трапляється практично у всіх людей, але в одного в 3 роки, а в іншого — у 12 або 19. Ось тут і виникає вельми відповідальна ситуація. Необхідно отримати відповідь на дуже принципове питання: людина інфікувалася, але не захворіла завдяки тому, що має імунітет, або зараження призвело до виникнення захворювання — захисних антитіл бракувало.

Відповідають на це питання лікарі, фахівці з туберкульозу (фтизіатри). Для цього дитина проходить огляд, беруться певні аналізи, за потреби робиться рентгенографія органів грудної клітки. Залежно від результатів лікар робить відповідний висновок. Виявлено туберкульоз — лікуємо туберкульоз, сумнівні результати — курс профілактичного лікування особливими протитуберкульозними антибіотиками, усе гаразд — то все гаразд, але ревакцинації тепер уже робити не варто — протитуберкульозний імунітет підтримуватиметься вже не вакциною, а мікробом, який безпосередньо потрапив в організм. А завдання медиків — не упустити таку дитину з поля зору, поставити на облік і регулярно оглядати, щоб вчасно виявити ситуацію, коли організм не зможе впоратися і таки доведеться лікувати.

На будь-яке щеплення (будь-яке!) може виникнути реакція організму — підвищення температури тіла, відмова від їжі, млявість. Це нормально: організм виробляє імунітет (захист) до конкретної хвороби. Одні вакцини переносяться дуже легко і майже ніколи не дають серйозних реакцій. Уведення інших препаратів, навпаки, часто супроводжується вираженим підвищенням температури і істотним порушенням загального стану дитини. Для батьків дуже важливо усвідомлювати принципову різницю між реакцією на щеплення і ускладненням після щеплення. Реакції на вакцинацію, в тому чи іншому ступені прояву, просто мусять бути, і це, як ми вже зазначили, абсолютно нормально.

Що ж таке ускладнення? Ось це якраз те, чого бути не повинно, що у край рідкісне. Не повинно бути ані судом, ані втрати свідомості, ані температури вище ніж 40 °С. Не повинна дитина покриватися від ніг до голови висипом, а в тому місці, куди вкололи, не повинно бути жодних нагноєнь.

Ускладнення після щеплень — це завжди серйозно. Кожен такий випадок детально аналізується, ціла лікарська комісія вирішує — чому так вийшло і що ж робити далі? Робити щеплення чи ні, якщо робити, то яким препаратом і від яких хвороб.

Коли можна і коли не можна робити щеплення?

Перш за все пам'ятати, що будь-яке щеплення робиться дитині, в якій у цей момент немає жодної гострої інфекційної хвороби — ані нежиті, ані проносу, ані висипу, ані підвищення температури тіла. Чому важливою є саме відсутність інфекційної хвороби? Тому що будь-яка вакцина — це навантаження на імунітет. Для того щоб відреагувати на щеплення правильно і виробити достатню кількість антитіл, організм повинен бути більш-менш вільним від інших справ, у свою чергу, пов'язаних із виробленням імунітету. Звідси два висновки: якщо у дитини нога в гіпсі, то це не є протипоказанням до щеплення. Якщо будь-яка, нехай навіть інфекційна хвороба, перебігає з нормальною температурою і з непорушеним загальним станом організму — зрозуміло, що така хвороба не приховує в собі істотного навантаження на імунітет і не є протипоказанням до вакцинації.

Із наведеного правила є винятки. Деякі інфекційні хвороби специфічно вражають саме ті клітини людського організму, які відповідають за вироблення імунітету. Це, наприклад, вітряна віспа та інфекційний мононуклеоз. Якщо у дитини вітряна віспа, то нормальна температура і задовільний загальний стан все одно не є приводом для того, щоб робити щеплення. Але виняток лише підтверджує правило — помірне шмигання носом при загальному бадьорому стані цілком дозволяє робити щеплення.

Деякі перенесені дитиною інфекційні хвороби викликають тривале ослаблення захисних сил організму, і це, у свою чергу, є протипоказанням до проведення щеплень на певний термін (близько 6 місяців після одужання). До таких хвороб належать менінгіт, вірусний гепатит, уже згаданий нами інфекційний мононуклеоз.

У той же час робити або не робити щеплення — питання, що стосується тільки компетенції лікаря. Для кожної хвороби—алергічної, природженої, неврологічної та ін. — розроблені відповідні правила: як, коли і чим робити щеплення.

Як підготуватися до щеплення?

Спеціально нічого робити не варто. Ну хіба що всіляко уникати експериментів щодо їжі — жодних нових продуктів не давати. Дітям, схильним до алергічних реакцій, у деяких випадках за два-три дні до вакцинації лікарі призначають протиалергійні препарати і глюконат кальцію. Підкреслюю: це призначають саме лікарі. Порадитися з педіатром можна і потрібно, але виявляти індивідуальну ініціативу не слід.

Оскільки місце уколу один-два дні небажано мочити, добре було б перед відвідуванням поліклініки (напередодні увечері) здійснити повноцінну гігієнічну ванну.

Дії після щеплення

1. Намагатися трохи недогодувати (за наявності апетиту) або годувати тільки по апетиту (якщо апетит знижений або відсутній). Більше пити, наприклад, мінеральну воду, компот із сухофруктів, зелений, фруктовий, ягідний чай.

2. Чисте прохолодне вологе повітря.

3. Температура тіла нижче ніж 37,5 °С цілком дозволяє гуляти на свіжому повітрі.

4. Максимально обмежити спілкування з людьми — дитина виробляє імунітет, її організм зайнятий. Інші мікроби нам зараз небажані. А джерело цих інших мікробів — інші люди.

5. При підвищенні температури тіла та істотному порушенні загального стану — огляд лікаря, але парацетамол у будь-якому вигляді (свічки, пігулки, сироп) цілком можна дати. Не зашкодять аскорбінова кислота і глюконат кальцію. Чим вищою є температура тіла, тим актуальніші правила, викладені в пунктах 1 і 2.

Якщо дитина після щеплення захворіла

У п'ятницю Петрикові зробили щеплення, у понеділок він почав кашляти, а в середу лікар поставив діагноз «запалення легенів». Одвічні запитання: чому це відбулося і, зрозуміло, хто винен?

З точки зору батьків, винне у всьому щеплення — цей факт очевидний і лежить на поверхні — заглиблюватися не дуже хочеться. Насправді вірогідних причин три:

1. Неправильні дії безпосередньо після щеплення.
2. Додаткове інфікування, найчастіше гостра респіраторна вірусна інфекція на тлі «зайнятого» імунітету.
3. Зниження імунітету взагалі «завдяки» відповідному вихованню.

Так хто винен і що робити, щоб цього не відбулося? Питання риторичне, адже очевидно, що здатність дитини нормально реагувати на щеплення багато в чому залежить від системи догляду та виховання. А це вже повністю в компетенції батьків.